

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΛΟΔΡΑΜΑΤΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩΙ

Τῷ πολυτίμῳ καγαθῷ φίλῳ
Κ. ΙΩΑΝΝΗ ΑΡΣΕΝΗ

ΠΡΩΤΗ συστηματικὴ καλλιέργεια τῆς Μουσικῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγένετο εἰς τὴν Ἐπτάνησον, μάλιστα εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ἡ πρώτη καὶ μόνη ἕως τῶρα ἑλληνικὴ χώρα, ἣτις ἀνατρέφεται μὲ μουσικὸν αἶσθημα. Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ μελοδράματα ἐμουσουργήθησαν ἐν Ἐπτανήσῳ, συνεπῶς καὶ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ἰονίου ἐφάνησαν καὶ οἱ πρῶτοι Ἑλληνες μελοδραματικοὶ ποιηταί, δηλαδὴ οἱ στιχουργοὶ τῶν *librettow* (libretti) πρὸς μουσουργήσιν.

Ἡ τῶν Ἐπτανησίων τάσις καὶ ἐφῆσις πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν καὶ δὴ πρὸς τὴν μουσικὴν, εἶναι φυσικὴ. Συνέτεινε τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ αἰῶνων εἶχον ἐκεῖ μεταναστεύσει ἐξιταλισθεῖσαι αἱ ἑλληνίδες Μοῦσαι. Ἀπὸ αἰῶνων ἡ Ἐπτάνησος ἦτο ἐπαρχία ἰταλική. Μετὰ τοὺς ἰταλοὺς δεσπότης, ἐγένετο κτῆμα τῆς θαλασσοκράτορος Βενετίας. Ἐν Κερκύρῃ μάλιστα ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία τοῦ ἁγίου Μάρκου ἀπὸ τοῦ 1386.

Οἱ Ἑνετοὶ δὲν ἦσαν μόνον ἄνθρωποι τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ θιασῶται τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὠραίου.

Τὸ μελοδράμα οἷον τὴν σήμερον ἐννοοῦμεν, ἐκαλλιεργήθη εἰς τὴν Βενετίαν, ἔνθα οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἐρασταὶ τῆς μουσικῆς. Μάλιστα κατὰ τὸν Σανσοβίνον, εἶχεν εἰς τὰ τενάγη τὴν ἔδραν ἡ μουσικὴ καὶ ὅταν αἱ ἄλλαι τέχναι παρήκμαζον. Ὁ φερώνυμος ναὸς τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἀπὸ τοῦ 1318 εἶχεν ἀρίστους μουσικούς.

Ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1527 ἐσυστηματοποιήθη ἡ μουσικὴ. Naὶ μὲν ἡ Φλωρεντία ἔχει τὸ καύχημα ὅτι πρώτη συνήνωσε μουσικὴν καὶ δράμα, δίδουσα οὕτω ζωὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τραγωδίαν, ἀλλ' ἐν Βενετίᾳ ἡ νέα ἐφεύρεσις—διὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν τὴν φράσιν τῆς ἐποχῆς—ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν ἡγεμόνων, τῶν πατρικίων καὶ τῶν πλουσίων καὶ εὐπόρων μετοχετεύθη εἰς τὸ κοινόν. Οἱ Βενετοὶ ὠνόμασαν κατὰ πρῶτον ὅπερα τὸ δραματικὸν ποίημα συνοδευόμενον μὲ μουσικὴν. Ὁ Τ. Βιέλ ιστορεῖ ὅτι ἐν Ἑνετίᾳ παρεστάθησαν 1274 ὅπεραις ἔχουσαι ἀντικείμενον ἱστορικὸν ἢ μυθικόν. Κατὰ τὸν 13' αἰῶνα ὑπῆρχον ἐν Ἑνετίᾳ δεκαεὶς μελοδραματικὰ θέατρα. Ἡ κωμῳδία συνεπῶς παρήκμαζεν οὕτω, δι' ὃ ὁ Τιεπόλος μετὰ δημοσίου διατάγματος ἀπεφαινέτο ὅτι οἱ κωμικοὶ ἦθοποιοὶ ἦσαν ἄνθρωποι μισητοὶ τῷ Θεῷ.

Ὁ Δυτικὸς κλῆρος δ' ἐφαίνετο πολέμιος. Ἄλλως τε εἰς τὸ Δυτικὸν μαρτυρολόγιον ὑπάρχουσιν ἠθοποιοί, οὓς ἡ ἐκκλησία κατέταξε μεταξὺ τῶν ἁγίων. Ἴδου ὀνόματά τινα : Γενέσιος, Ἰωάννης ὁ καλός, Σίλουρος, Ἀδερλίων, Σιλβιανός. Περιεργείας χάριν λέγομεν, ὅτι τῷ 1625 ἐδημοσιεύθη ἐν Παρισίοις βιβλίον ἰταλιστὶ ὑπὸ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Ἀνδρείνη μετὰ τοῦ ἀλλοκότου τίτλου. «Οὐράνιον θεάτρον», εἰς ὃ παραστένεται τίνι τρόπῳ ἡ θεία ἀγαθότης ἔφερον εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς μακαριότητος καὶ τῆς ἀγιωσύνης τοὺς μετανοοῦντας καὶ μάρτυρας κωμικούς, «μετὰ ποιητικῆς εἰσαγωγῆς κτλ». Τούτου ἕνεκεν ὁ Coyer ἐν τῷ Voyage d' Italie et d' Hollande τυπωθέντι τῷ 1775 ἐν Παρισίοις ἀφηγεῖται, ὅτι ἐν τοῖς μοναστηρίοις τῆς Βενετίας, Ῥώμης, Βονωνίας, Μεδιολάνων καὶ Μάντοβας οἱ κληρικοὶ ἐδίδασκον δράματα.

Τῆς Ἑπτανήσου οἱ κυρίαρχοι λοιπὸν ἦσαν φιλόμουσοι καὶ φιλότεχνοι. Ἠρέσκοντο εἰς τὰς παραστάσεις, συνεπῶς παρεκίνουν καὶ τοὺς νησιώτας εἰς παραστάσεις.

Κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ζακύνθου ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ὀθωμανῶν ἐν ἔτει 1571 ὁ προβλεπτής Κονταρίνης, οὗ τινος τ' ὄνομα συνεδέθη στενωῶς μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ζακύνθου ἕνεκα τῆς γενναιότητος καὶ ἰκανότητος αὐτοῦ, διέταξε νὰ ἐορτάσῃ ὁ τόπος τὴν νίκην. Μετὰ πολυτελέστατον γεῦμα, ἐδιδάχθησαν ἀπὸ εὐγενεῖς νέους οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου κατὰ Ἰταλικὴν μετάφρασιν. Μετὰ τὴν πανώλην τοῦ 1671 ἐδιδάχθη κωμῳδία εἰς Ἑνετικὴν διάλεκτον γραφεῖσα ὑπὸ εὐγενοῦς νέου Ζακυνθίου, οὗ τ' ὄνομα δὲν διεσώθη. Τῷ 1728 ἐδιδάχθη ἡ Ἐρυφίλη. Τὰ δράματα ταῦτα ἐδιδάσκοντο εἰς τὸ οἶκημα τοῦ προβλεπτοῦ. Ἡ ἱστορία τοῦ Θεάτρου τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἀρχεταί εἰς Κέρκυραν. Αἱ συναυλαί καὶ οἱ χοροὶ εἰς τὰς λέσχας, δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς διὰ τὸ Κερκυραϊκὸν κοινόν. Αἱ ἐν ταῖς οἰκίαις διδασκαί δραμάτων ἦσαν διὰ προνομίουχοὺς εὐγενεῖς. Δι' ὃ οἱ ἀξιοματικοὶ μετὰ νέων Κερκυραίων ἐσχημάτισαν πρόχειρα θεάτρα καὶ ἐδιδάσκοντο κωμῳδίαί. Ἀκολούθως ἡ αἴθουσα τῆς ἐμπορικῆς λέσχης ἰδρυθείσης τῷ 1633 μετεβλήθη εἰς θεάτρον καὶ ἐψηφίσθησαν δέκα χιλιάδες φράγκων κατ' ἔτος πρὸς συντήρησιν τῆς νέας ταύτης διασκεδάσεως. Ἡ ἐποπτεία ἐνεπιστεύετο εἰς ἓνα τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στόλου, ὅστις ὀνομάζετο πρόεδρος τοῦ θεάτρου, καὶ ὅστις εἶχε καὶ τὴν φροντίδα νὰ φέρῃ τὸν θίασον ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Ὁ ἐργολάβος (impressario) μόνον εἰσέπραττε καὶ ἐπλήρωνε.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνδρες μόνον μετέβαινον εἰς τὸ θεάτρον. Ἀκολούθως ἐπετράπη εἰς τὰς ὑπάνδρους καὶ τέλος καὶ εἰς τὰς κόρας. Ἀλλὰ τὸ ὠραῖον φύλον δὲν μετέβαινε καὶ διὰ νὰ στολίσῃ τὸ θεάτρον, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ διασκεδάσῃ. Δῆλα δὲ δὲν ἔμενον εἰς ἀνοικτὰ θεωρεῖα, ἀλλ' εἰς ἰδιαίτερα κεκλεισμένα μετὰ κηκλιδώσεων κατ' ἀρχὰς, καὶ κεκαλυμμένα διὰ προσωπίδων ἀκολούθως.

Ὁ περιορισμὸς οὗτος τοῦ ὠραίου φύλου ἦτο καὶ ἐν Βενετίᾳ, ἐνθα

ἐλευθερίαν εἶχον μόνον αἱ ξένοι.

Ἄς διηγηθῶμεν ἐν σχετικὸν ἐπεισόδιον, ὅπερ συνέβη ἐν Ἑνετίᾳ τῷ 1780. Ἡ πατρικία Καικιλία Θρών μετέβη εἰς τὸ θέατρον ἄνευ προσωπίδος, ἐνῶ ὁ παρακολουθῶν αὐτὴν ὑπνρέτης ἢ ὡς ἐλέγετο *cicisbeo* ἐκαλύπτετο διὰ προσωπίδος. Ὁ θυρωρὸς τὴν διέταξε νὰ καλυφθῇ κατὰ τὸν νόμον διὰ τῆς προσωπίδος, ἀλλ' ἡ πατρικία Ἑνετίς ἀγερώχως εἰσελθοῦσα εἶπεν :

— Εἶσαι τρελλός ; !

Αἱ δύο αὐται λέξεις πολὺ τῆς ἐκόστισαν. Τὴν πρωίαν, ὁ κλητὴρ τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, τὴν διέταξε νὰ μὴ ἐξέλθῃ πλέον εἰς τὸν δρόμον ἄνευ νέας διαταγῆς.

Σημειωτέον ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐδιδάσκοντο ἐν τῷ Κερκυραϊκῷ θεάτρῳ κωμωδίαί καὶ δράματα, ἀκολούθως δὲ ἀνεπτύχθη τὸ αἶσθημα τῆς μουσικῆς.

Ἡ ἐναρξίς ἐγένετο κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγίου Στεφάνου ἐπισήμως, παρόντων τοῦ γενικοῦ προβλεπτοῦ, σὺν ὄλαις ταῖς ἀρχαῖς, ἐν ἐπισήμῳ στολῇ.

Ἡ ὀρχήστρα ἐσχηματίζετο ἐκ τῆς μουσικῆς τῆς φρουρᾶς καὶ ἐκ φιλοτέχνων Κερκυραίων.

Εἰς τὰ θεωρεῖα ἐδέχοντο ἐπισκέψεις. Εἰς τὸ θέατρον μεγάλη ἦτο ἡ ἐλευθερία, ἔτρωγον, καὶ ἔπαιζον. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ ἐν Βενετίᾳ. Ὁ Βιέλ ιστορεῖ, ὅτι τὰ Ἑνετικὰ θεωρεῖα ἐφαίνοντο ὡς *boudoirs* συναναστροφῆς καὶ, χρείας τυχοῦσης, ἐκεῖ καὶ ἔτρωγον.

Ἡ Ἑνετικὴ πολιτεία διὰ διαταγμάτων ἐπέταττε τὴν κοσμιότητα εἰς τὰ θέατρα. Ἐν τούτων, κατὰ τὸ 1768, ὑπενθύμιζε, σὺν ἄλλοις, ὅτι ἀνοίγονται αἱ θύραι θεάτρον καὶ οὐγὶ καταγωγείου.

Τῇ 10 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1756 τὸ Συμβούλιον τῶν Δέκα ἐθέσπιζεν ὅτι τὸ μελόδραμα εἶναι θέαμα ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον εἰς πᾶσαν πρωτεύουσαν.

Οἱ ἠθοποιοὶ καὶ οἱ ἀοιδοὶ ἐτιμῶντο. Φέρομεν παραδείγματα. Τῷ 1500 ἡ Ἑνετίς ἠθοποιὸς Βικεντία Ἀρμάνη ὅπου δῆποτε μετέβαινεν ἐγένετο δεκτὴ διὰ πυροβολισμῶν. Ἡ Ἰσαβέλλα Ἀνδρεῖνη ἀθηθηνάτισθη διὰ τῶν ποιήσεων τοῦ Τάσσου, τοῦ Κιαβρέρα καὶ τοῦ Καστελθεῖκου. Ὁ κωμικὸς Τριστάνου Μαρτινέλλης εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιστολῆς ἔγραφε *Phil-tàtē koumpàra ὄρνιθα*. Ἡ δὲ ἡγεμονίς ἀπαντῶσα ἐπίσης μετὰ οἰκειότητος ἔγραφε : *Koumpàre ἀρ.λεκῆρε*. Ἡ ἀοιδὸς Todi τόσον ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς ἤγειρεν, ὥστε ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς, δι' ἧς ἀπεθεοῦτο ἔγραψαν : *Venetiis anno Todi*.

Ἡ πραγματικὴ μουσικὴ κίνησις ἐν Κερκύρᾳ ἤρξατο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος χάρις εἰς τὸν πρύτανιν τῶν μουσικῶν *Nikólaon Mántζαρον*. Ἀκολούθως τῷ 1840, γίνεται ἡ σύστασις τῆς περιωνύμου Φιλαρ-

μονικῆς ἑταιρείας, τοῦ ἀληθοῦς φυτωρίου τῶν Ἑλλήνων μουσικῶν. Μεταξὺ τῶν μελῶν ἦσαν ὁ πολὺς Μουστοξύδης καὶ ὁ φιλόσοφος Βράιλας. Περιέργον εἶναι ὅτι ἐνῶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἰονίων νήσων εἰργάζοντο ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς μουσικῆς καὶ ἐσκέπτοντο οἱ ἄνθρωποι νὰ συνθέσωσι μελοδράματα εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, τὸ 1840, ἐδημοσιεύθη φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον *πρόσκλησις περὶ ἑλληνικοῦ θεάτρου*, ὑπογεγραμμένη ἀπὸ σεβαστὰ ὀνόματα, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Γενιαδίου, Π. Σούτζου καὶ Ῥαγκαβῆ. Ἐζήτησαν τὴν ἀνασύστασιν τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων δραμάτων καὶ τὴν διδασκαλίαν «τῶν καλλιτέρων ἀρῶσας ἔχουσαι ἄεως τώρα ἢ δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν τραγωδιῶν ἢ ὑψηλῶν κωμωδιῶν». Ἀγνοοῦμεν, τῇ ἀληθείᾳ, ποῖα ἦσαν τῷ 1840 τ' ἄξια διδασκαλίας δραματικά ἔργα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς τῶν ὅπως δῆποτε ἦτον ἱερός. Δυστυχῶς ὁμως ἀνεθεματίζοντο τὰ μελοδράματα καὶ δὲν ὑπεστηρίζετο ἡ μουσική.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀγαπᾷ καὶ τὸν νεωτερισμὸν καὶ εἰς τὴν *πρόσκλησιν* δὲν ἔδωκεν ἀκρόασιν.

Ἐν Ἑπτανήσῳ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἰδέας τῶν τότε ἐν Ἀθήναις λογίων, τῶν ἀνεθεματίζόντων τὸν Ῥοσίνην, ἀναφαίνονται αἱ πρῶται τάσεις πρὸς σύνθεσιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι μελοδράματος. Καὶ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Κερκυραϊκοῦ θεάτρου, τοῦ φέροντος τ' ὄνομα ἅγιος Ἰάκωβος, παρεστάθη, τὸ πρῶτον, ἑλληνικὸν μελοδράμα. Τὸ πρῶτον παράδειγμα ἔδωσαν οἱ Κερκυραῖοι Σπυρίδων Εὐνδας, Ἐδουάρδος Λαμπελέτ, Δομίνικος Παδοβάνης καὶ Ἰωσήφ Λιβεράλης καὶ ὁ Ζακύνθιος Παῦλος Καρρέρ, ὁ πάντων φιλοπονώτατος καὶ γονιμώτατος.

Ὁ Μάντζαρος δὲν εἶναι συνθέτης μελοδραμάτων. Πρὸς θεατρικὴν χρῆσιν ἐμουσουργήσεν, νέος ὢν, ποιήματα δραματικά, ψαλέντα ἐν τῷ θεάτρῳ Κερκύρας, ἐν οἷς καὶ τοὺς στίχους τοῦ Κερκυραίου Δημητρίου Ἀρλιώτη «ἢ ἄφιξις τοῦ Ὀδυσσεύς εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων». Τοῦ Ἀρλιώτη εἶναι ἀπλῆ σκηνή. Μελοδραματικά ποιήματα ἔγραψεν ὁ ποιητὴς τοῦ Ὀρκοῦ, ὁ Κερκυραῖος Γεράσιμος Μαρκορᾶς. Ἐγραψε τὸν *Ῥήγαν Φερραῖον*, ὃν ἐτόνισεν ὁ Κερκυραῖος μουσουργὸς Ἰωσήφ Λιβεράλης. Τὸ μελοδράμα τοῦτο, ἢ τότε Ἰόνιος κυβέρνησις, ὡς μοι διηγήθη ὁ μουσουργός, δὲν ἐπέτρεψε νὰ παρασταθῇ ἐν τῷ Κερκυραϊκῷ θεάτρῳ. Ὁ ἴδιος μουσουργὸς κατόπιν τῷ 1850 ἐτόνισε τὸ μελοδράμα *Abace a Pompei*, οὗ τινος μέρος μὲν ἔγραψεν ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς Ῥεγάλλης, πρόσφυξ ἐν Κερκύρᾳ, μέρος δὲ ὁ ῥηθεὶς Μαρκορᾶς.

Ἀκολούθως, ὁ Μαρκορᾶς ἔγραψε τὸ τρίπρακτον μελοδράμα *Il Conte Giuliano*, ὃ ἐτόνισεν ὁ Εὐνδας τῷ 1855 καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Κερκύρᾳ ἐτυπώθη. Περιέργον εἶναι ὅτι τὸ ἴδιον μελοδράμα, ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁμως *Il Castello maledetto* ἐμουουργήθη ὑπὸ τοῦ Κερκυ-

ραίου 'Εδουάρδου Λαμπιλέτ και έτυπώθη εκ νέου, με τὸ νέον ὄνομα, τῷ 1862.

Σημειωτέον ὅτι τὰ *Λιμπρέττα* ἐδημοσιεύθησαν ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ και μόνον ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ γνωστὸν γίνεται τοῦ μουσουργοῦ τ' ὄνομα. Τοῦτο ἀπαντᾶται πολλάκις και ἐν Ἰταλίᾳ. Ἄλλοτε συνέβαινε τούναντιόν. Καί ἐν Γαλλίᾳ, χάριν λόγου, ἔνθα τὰ *Λιμπρέττα* ἐκαλοῦντο *roèmes* και ὁ μουσικός και ὁ ποιητὴς ἔφερον τ' ὄνομα *auteurs*, κατ' ἀρχὰς ὁ μουσικός ἐθεωρεῖτο μηδέν. Παρατηρεῖται ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς *Ἀνδρομέδας* τοῦ Πέτρου *Corneille*, ὅτι ἀναφέρεται τὸνομα τοῦ μηχανικοῦ Ἰακώβου *Toréllh* και οὐχί τὸ τοῦ μουσικοῦ *Dassoucy*. Οὐδὲ μνημονεύεται τοῦ δράματος *Toison d'or* τ' ὄνομα τοῦ μουσικοῦ, ὅπερ οὕτως ἔμεινε ἀγνωστον. Προκειμένου περὶ ἐξόχου δραματικοῦ ἔργου τονισθέντος ὑπὸ ἀσήμεου μουσικοῦ ἦτο κάπως ὑποφερτὸν τὸ ἔθος, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ συνέβαινε και περὶ ἐλλεινῶν στίχων.

Ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς Γεώργιος Λαγουιδάρας ἔγραψε τὴν τραγωδίαν «*Μάρκος Μπότσαρης*», ἣν ἐμουσούργησαν δύο, ὁ Ζακύνθιος Φραγκίσκος *Δομενεγίνης* και ὁ Κεραλλὴν Νικόλαος *Μεταξᾶς Τζανῆς*.

Ὁ Κερκυραῖος Σ. Κάλλος ἔγραψε τὸ μελόδραμα *I tre Moschettieri*, ὅπερ ἐτόνισε τῷ 1855 ὁ Κερκυραῖος *Εὐνδας*.

Ὁ Ζακύνθιος Γεώργιος *Ρώμας* ἔγραψε τὴν τραγωδίαν *Maria Antonietta*, ἣν ἐμουσούργησεν ὁ Παῦλος *Καρρέρ* και ἦτις ἐτυπώθη τῷ 1884, ὁπότε παρεστάθη ἐν Ζακύνθῳ, χωρὶς νὰ λάβῃ ὁ ποιητὴς τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῇ ἀπὸ σκηνῆς τὸ ἔργον, διότι ἀπέθανε τῷ 1874.

Ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς Ἐλισαβέτιος *Μαρτινέγκος* ἔγραψε τὸ μελόδραμα *Φροσύνη*, τ' ὁποῖον ἐμελοποίησεν ὁ Παῦλος *Καρρέρ* και ἐτυπώθη τῷ 1872 ἐν Ζακύνθῳ. Τὸ μελόδραμα τοῦτο ἐγράφη Ἰταλιστί και ὁ ἴδιος ποιητὴς εἶχεν ἀρχίσει νὰ τὸ μεταφράσῃ Ἑλληνιστί. Πρῶτον μετέφρασε τὴν τετάρτην πρᾶξιν, ἣν ἔδωκε τῷ μουσουργῷ, ἀλλ' αἱ λοιπαὶ τρεῖς πρᾶξεις, δὲν μετεφράσθησαν ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ. Οὕτως, ὁ καλὸς οὗτος ποιητὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ περατώσῃ και ἕτερον μελόδραμα ὁ «*Λάμπρος*», οὗ τινος μόνον τὴν πρώτην πρᾶξιν εἶχε τελειώσει και δώσει τῷ ἰδίῳ μελοποιῷ *Καρρέρ*.

Ὁ Ζακύνθιος λόγιος καθηγητὴς *Μέμνων Μαρτζώκης* ἔγραψε τὸ μελόδραμα *Μαραθῶν—Σαλαμίς*, τ' ὁποῖον ἐμελοποίησεν ὁ Παῦλος *Καρρέρ*, ἀλλὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο ἔργον δὲν παρεστάθη, καθότι τῷ 1896 ἀπέθανεν ὁ μελοποιός.

Τ' ἀνωτέρω μελοδράματα ἐγράφησαν, ὡς ὁ ἀναγνώστης εἶδεν, Ἰταλιστί. Ἄλλ' εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἐρρίφθη ἐπίσης και ὁ πρῶτος λίθος ἐθνικοῦ μελοδράματος, ἔχοντος τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἰκόνιζεν ἦθη και ἔθιμα τῆς χώρας. Τοιαύτην ἰδέαν συνέλαβεν ὁ Κερκυραῖος *Σπυρίδων Εὐνδας*, πρὸς ὃν, δέον νὰ διαφυλάττωμεν μνήμην εὐγνώμονα. Κατὰ τὸ ἔτος 1857 ὁ Κερκυραῖος Νικόλαος *Μακρῆς* ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ *ὑποψήφιος* ἐστιχούργησε σκηνὴν τινα κωμικὴν, ἣν ἐμελοποίησεν ὁ *Εὐνδας*. Οὗτος δὲ ἀκολούθως, ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ *ὄδυμος τοῦ Κερκυραίου χωρικοῦ*, ἐστιχούργησεν

ἄμα δὲ καὶ ἐμελοποίησεν ἑτέραν κωμικὴν σκηνήν. Ἀκολούθως, ὁ ἴδιος Ξύνδας, παρώτρυνε τὸν Κερκυραῖον Ἰωάννην Ῥινόπουλον νὰ συνθέσῃ ὀλόκληρον ἔμμετρον δράμα πρὸς μελοποίησιν, συμπεριλαμβάνων καὶ τὰς δύο ἀνωτέρω σκηνάς. Οὕτως ὁ Ὑποψήφιος, εἶναι ἔργον τελείως Ἑλληνικόν. Οὐχὶ μόνον ἐγράφη Ἑλληνιστί ὑπὸ Ἑλληνοῦ ἐμουσουργήθη, ἀλλ' ὅτε τῷ 1867 παρεστάθη ἐν τῷ Κερκυραϊκῷ θεάτρῳ, οἱ ἀοιδοὶ ἦσαν ὅλοι Κερκυραῖοι καὶ ἡ ὀρχήστρα συνέκειτο ἐπίσης ἐκ Κερκυραίων.

Ὁ Κεφαλὴν ποιητὴς *Ἰούλιος Τυπάλδος*, ὑπὸ τὸν τίτλον *Δέσπω* ἔγραψε σκηνήν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἣν ἐτόνισεν ὁ ῥηθεὶς Φραγκίσκος Δομενιγίνης.

Ὁ Κερκυραῖος ποιητὴς Ἀντώνιος Μανουῖσος ἔγραψεν ἐπίσης τὴν *Δέσπω*, ἣν ὁ Παῦλος Καρρέρ τὴν ἐμελοποίησε καὶ ἐποίησε μονόπρακτον τραγωδίαν, ἣτις καὶ παρεστάθη. Ὁ ἴδιος Καρρέρ μετέφρασεν Ἰταλιστὶ τὴν σκηνήν ταύτην τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τοῦ κειμένου ἐδημοσιεύθη τῷ 1882 ἐν Ζακύνθῳ.

Ὁ γνωστὸς ποιητὴς Ἰωάννης Τσακκασιάνος, ἔγραψε τὸν *Κόντε Σπουργιῆν* κωμικὸν μελόδραμα μονόπρακτον, μουσουργηθὲν ὑπὸ τοῦ Παύλου Καρρέρ. Ἡ ποίησις ἐτυπώθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1888 μετὰ προεισαγωγῆς τοῦ κ. Γρηγορίου Ξενοπούλου. Τὸ μελόδραμα δὲν παρεστάθη, μόνον ἐδημοσιεύθη δυοδία ἐν τῷ ἀριθ. 169 τῆς πρώτης περιόδου τοῦ Ἀθηναϊκοῦ «*Ἀστειῶς*».

Ἐν Ἐπτανήσῳ οὐ μόνον ἐγράφησαν ἑλληνικὰ μελοδράματα, ἀλλὰ καὶ ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἐγένετο συνθέσεως *κωμειδουλλίον*. Τῷ 1875 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ νέου θεάτρου Ζακύνθου *Φάσκολος* παρεστάθη τὸ κωμειδύλλιον τοῦ Σωκράτους Α. Ζερβοῦ, φέρον τίτλον *Μαστρο - Μαρῶλης*. Ὁ μουσικοδιδάσκαλος Ἀντώνιος Καπνίσσης εἰς τ' ἔξομα καὶ δυοδίας ἐφήρμοσεν ἤχους Ἰταλικῶν μελοδραμάτων. Ἡ παράστασις ἐξετελέσθη ὅλη ὑπὸ φιλοτέγων Ζακυνθίων. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐμφάνισις τοῦ κωμειδουλλίου ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Πίος Μαρτζώκης ἔγραψε δεῦτερον κωμειδύλλιον τὸ *Τόμπανον* καὶ ἡ *Σάλπιγξ*.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων καταφαίνεται, ὅτι οἱ Ἐπτανήσιοι εἰργάσθησαν | ἐργάζονται καὶ θὰ ἐργασθῶσιν — ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου. Ἐπτανήσιος καὶ δὴ Κερκυραῖος εἶναι ὁ Σαμάρας.

Ὁ χώρος δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν ν' ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλους Ἐπτανήσιους γράψαντας μελοδραματικὰ ποιήματα. Ἄλλως τε ὁ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ γνωρίσωμεν τοῖς περιληψένοις ἀναγνώσταις τῆς προσφιλοῦς ἡμῖν «*Ποικίλης Στοᾶς*» ὀνόματά τινα τῶν Ἐπτανήσιων ἐκείνων, οἵτινες προσεπάθησαν πρῶτοι νὰ γράψωσι δράματα πρὸς μουσουργίαν Ἰταλιστὶ καὶ Ἑλληνιστί, ἐκ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ ἀτελὲς τοῦτο σημεῖωμα, ὅπερ, ἂν καὶ οὐδεμίαν ἀξίωσιν ἔχει λογοτεχνικοῦ ἢ καλλιτεχνικοῦ ἄρθρου, εἶναι ὅμως ἐλαχίστη μὲν πλὴν εἰλι-

κρινής συμβολή εις τὸν μέλλοντα νὰ γράψῃ τὴν ἱστορίαν τοῦ μελοδράματος ἐν Ἑλλάδι.

Πολλοὶ τῶν Ἑπτανησίων μουσουργῶν ἐμελοποίησαν μελοδράματα, ὧν τὰ *Λιμπρέττα*, ἐγράφησαν ὑπὸ Ἱταλῶν ποιητῶν. Διατὶ τοῦτο, ἀφοῦ οἱ Ἑπτανήσιοι ἠδύναντο νὰ γράψωσιν Ἱταλιστί;

Δι' ἐλπίδος ἔχομεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες μουσουργοί, οἱ μέλλοντες νὰ ποιήσωσι μελοδράμα, θ' ἀποτανθῶσι πρὸς Ἑλληνικὰ ποιητὰς, ἵνα καὶ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς γραμματολογίας προαχθῇ καὶ παρ' ἡμῖν, ἄλλως τε τὸ ἀπαιτεῖ τοῦτο καὶ ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν φιλοτιμία.

(Ἐν Ζακύνθῳ, — Αὐγούστος 1898)

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

Ἀξιότιμε κύριε Διευθυντὰ τῆς «Ποικίλης Στοᾶς»,

Καθὼς θὰ ἴδῃς δὲν εἶχα ἄδικον νὰ σοῦ ἐπαινῶ τὸ «canto del odio». Εἶναι ἓνα ἀριστουργηματάκι, ἓνα διαμάντι τῆς νεωτέρας ποιήσεως. Ἴσως θὰ μοῦ πῆς πῶς εἶναι λιγάκι ἐλεύθερο καὶ πῶς κάνει ταῖς σεμνότυφαις νὰ κοκκινίζουν κάποτε. Ἄλλ' ὁ Στεκκέττης εἶναι ὁπαδὸς τῆς πραγματικῆς σχολῆς, ἐκείνης δηλαδὴ ποῦ λέει «τὴ σκάφη σκάφη καὶ τὰ σῦκα σῦκα». Καὶ ἔπειτα γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο παρέλειψα ἓνα τετράστιχο. Τὸ «Ἄσμα τοῦ Μίσους» ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Στεκκέττη ἓνας δυστυχῆς ἔρωτας, μία ἀγάπη γιὰ γυναῖκα ἀνάξια τοῦ ἔρωτός του. Καὶ ἡ λύπη του ὅταν τὴν εἶδε νὰ γένῃ πλέον γυναῖκα τοῦ δρόμου ἐξέσπασε μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους ποῦ λὲς κ' ἐγαράχτηκαν μὲ διαμάντι ἀπάνου σὲ βουνό, λὲς κ' ἐγράφησαν μὲ δαυλὸ φλογισμένο στὸ ἄπειρο. Εἶναι ἡ κατάδική τῆς ἀτιμίας, εἶναι ἡ κατάρα ἔραστοῦ.

Ὅσον γιὰ τὴ μετάφρασί μου δὲν σοῦ λέω τίποτα. Ἐκεῖνος ποῦ γνωρίζει τὴ θεία γλῶσσα τοῦ Ντάντε, μπορεῖ νὰ καταλάβῃ, ἅμα διαβάσῃ τὸ πρωτότυπο, πόση δυσκολία ἀπάντησα σ' αὐτὴ τὴ μετάφρασι. Ἄν ἐπέτυχα, ἀπόκειται νὰ κρίνουν οἱ πολυπληθεῖς ἀναγνώσται τοῦ ἐξόχου ἔργου Σου, οὐ ἀληθῶς ἢ ὑπέροχος ἀξία τιμᾶ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα.

Ἐν τούτοις σὲ χαιρετῶ

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ ΣΤΕΚΚΕΤΤΗ

ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΟΥ ΜΙΣΟΥΣ

ΟΤΑΝ θὰ κοιμηθῆς λησμονημένη
κάτου στὴ γῆ μονάχη
κ' ἓνα σταυρὸν ὀρθὸ καὶ μαυρισμένο
τὸ μνήμα σου θε νάχη,

Ὅταν τὰ σάπια μάγουλά σου
θὰ πέφτουνε κομμάτια
καὶ βρομερὰ σκουλικία θενὰ βρουάζουν
μὲς τ' ἀδειανὰ σου μάτια,